

שכן ששייך בו טעם זה.

והוינן בה: **כמאן אזלא הא דאמר רבה בר יוסי אמר רב ואמרי לה אמר רב ייבא בר יוסי אמר רב: "המקדיש בהמת חבירו נותן דמיה?"** ומשיב, **כמאן כר"מ** הסובר שאין אדם מוציא דבריו לבטלה והוא הדין בזה שאדם יודע שאין הקדש חל על דבר שאינו⁽⁸⁰⁾ שלו וגמר ואמר לשם דמים.

ופריך: **הא אמרה רב לשיטת רבי מאיר חדא זימנא! דאמר רב גידל אמר רב: האומר ערך כלי זה עלי נותן דמיו ולמה לו לחזור ולשנותה?**

ומשנינן: **מהו דתימא התם בכלי הוא ששייך טעמו של רבי מאיר, דידוע שאין ערך לכלי הנמר ואמר לשם דמים, אבל בהמה של חבירו דבת מיקדש היא ובעלים יכול להקדיש את גופה, איבא למימר דהכי קאמר המקדיש: אי אמינא ליה למרה שימכרנה לי**

קמ"ל שטעמם של רבנן לא משום שטועה, אלא שסוברים שאדם מוציא את דבריו לבטלה, וממילא חולקים גם לגבי כלי. ורב גידל הוא כדעת רבי מאיר.

ו**ה-ב** ועוד מקשה: **ולרבי מאיר, שכשיטתו נאמרו דברי רב גידל, הרי פשוט שבכלי נותן את דמיו, שכל שכן שגמר לשם דמים, שהרי אין לומר שטעה, ולמאי איצטריך לו לרב גידל לומר זאת?**

ומשנינן: **מהו דתימא טעמא דר' מאיר התם לא משום שגמר לשם דמים אלא משום גזירה הוא. דגזר פחות מבן חודש אטו בן חדש. ואם נפטור פחות מבן חדש, יש לחשוש שגם בכך חדש יבוא לפטור⁽⁷⁹⁾. אבל הכא בכלי דליכא למיגזר שמא יטעו בין כלי לאדם נאמר שאינו חייב, קמ"ל דטעמא דר"מ לא משום גזירה הוא אלא משום דאין אדם מוציא דבריו לבטלה. לא שנא הכא לגבי פחות מבן חודש ולא שנא הכא בכלי שכל**

80. ואף על פי שאלו הם דברי רבי מאיר הסובר שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ומבואר בגמרא בבבא בתרא שלדעת רבי מאיר אם מוכר שדה זו לכשיקנה אותה חלה המכירה, ואם כן, הוא הדין יכול להקדיש מהיום את הבהמה לכשיקנה אותה.

ותירץ בעולת שלמה, שהרי רבי מאיר שאומר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם זה רק בדבר שרגיל לבוא כמו פירות דקל שרגילים לצמוח, ובגמרא בבבא בתרא מדובר שכבר דיבר עם הבעלים שימכור לו את הקרקע וזה דבר שעתידי להיות שלו ולכן יכול למוכרו. אך כאן מדובר שעדיין לא דיבר עם הבעלים שימכור לו את הבהמה ואין זה דבר שעתידי להיות שלו ומודה רבי מאיר שאינו יכול להקדישו.

ובטורי אבן בחגיגה הקשה מעצמו מדוע במתכוון לומר תרומה ואמר מעשר לא חלה תרומה והרי תרומה חלה במחשבה, וחידש הטורי אבן שכאשר רוצה שיהיה על ידי דיבור שוב לא חל במחשבה בלי דיבור, וכאן הרי רצה שיהיה דיבור ובסוף לא היה דיבור כיון שטעה, וצייץ העולת שלמה, שזה לא כתירוץ הראשון כאן בתוספות שבאמת חלה תרומה באופן זה.

79. ולכן גוזרים שיהיה חייב דמים, ולכאורה גם בזה נחשוש שיבואו לומר שגם מעריך בן חודש חייב דמים ולא ערכין.

וביאר בעולת שלמה, שכאשר יבוא לכהן הרי ישאל אותו הכהן אם הנערך בן חודש או פחות ויגבה ממנו כפי הדין.

גמרא:

תנו רבנן: "בני ישראל" כתוב בפרשה. ודורשים שדוקא הם מעריכין ואין העובדי כוכבים מעריכין.

יכול אף לא יהיו עובדי כוכבים נעריכין?

תלמוד לומר "איש כי יפליא" ומשמע כולם ומרבה עכו"ם. דברי רבי מאיר.

אמר רבי מאיר לפרש דבריו: וכי מאחר שמקרא אחד "איש" מרבה עכו"ם, ומקרא אחד "בני ישראל" ממעט עכו"ם, מפני מה אני אומר עכו"ם נערך וממעט דלא מעריך? והלא אפשר לומר הפוך.

ומשיב: מפני שריבה הכתוב בדין נעריכין יותר מבידין מעריכין. שהרי חרש שוטה וקטן נערך שהרי הוא בכלל ערך הקצוב בפרשה, אבל לא מעריכין. לכן מסתבר להעמיד את הריבוי בנעריכין והמיעוט במעריכין.

רבי יהודה אומר: "בני ישראל" כתוב בפרשה, לדרוש שדוקא הם נעריכין ואין העכו"ם נעריכין. יכול אף לא יהיו מעריכין,

— מזבין לה ניהלי, לפיכך תיקדוש ליה מהשתא ואקרבה לכשאקנה. ואע"פ שעדיין אינה שלו, טועה הוא בכך וסובר שמועיל הקדש מכעת על לאחר שיקחנה, אבל להתחייב דמים לא התכוון. קא משמע לן שאינו טועה בכך אלא ודאי יודע שאין הקדש חל על גופה ולדמים נתכוון.

אמר מר בר רב אשי על הדין הזה: והוא דאמר בהמת חבירו זו עלי ואז שייך חיוב דמים, [כי לשון "הרי עלי" משמעותו חיוב על האדם]. אבל אמר הרי בהמת חבירי זו הקדש ולא אמר "עלי" לא אמר כלום, שהרי לא חייב את עצמו בכלום, אלא על הבהמה דיבר.

מתניתין:

עובד כוכבים — רבי מאיר אומר: נערך [אם אמר ישראל ערכו עלי נותן ערכו]. אבל לא מעריך⁽⁸¹⁾ [אם אמר העכו"ם ערכי או ערך אחרים עלי לא אמר כלום].

רבי יהודה אומר: מעריך⁽⁸²⁾ אבל לא נערך.

וזה וזה [רבי מאיר ורבי יהודה] מודים שהעכו"ם נודרין דמי פלוני עלי, ונידריין באמירת הרי דמי עכו"ם עלי.

שמסתברא נדחה מפני הכלל הקבוע שהלכה כרבי יהודה כשחולק עם רבי מאיר.

והכסף משנה ביאר את דעת הרמב"ם, כיון שאמר כאן רבא מסתברא כרבי מאיר הרי הוא בא להוציא כאן מהכלל שהלכה כרבי יהודה ובה הלכה כרבי מאיר.

82. כתב במשנה למלך [פ"י ממלכים ה"ז]

81. הרמב"ם [פ"א מערכין ה"ו] פוסק כרבי מאיר שהגוי איננו מעריך, והראב"ד השיג עליו שהרי הכלל הוא במחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה, ואם כן, צריך לפסוק כאן שהגוי מעריך וכדעת רבי יהודה. וכתב הראב"ד שאולי טעמו של הרמב"ם מכיון שאומרת הגמרא בשם רבא מסתברא כרבי מאיר לכן פסק כרבי מאיר. אך כתב הראב"ד

ת"ל "איש כי יפליא" לרבות עכו"ם.

אמר רבי יהודה לפרש דבריו: וכי מאחר דמקרא אחד "איש" מרבה עכו"ם ומקרא אחד "בני ישראל" ממעט עכו"ם, מפני מה אני אומר עכו"ם מעריך ולא נערך?

ומשיב: מפני שריבה הכתוב להחמיר במעריכין יותר מבנערךין. שהרי טומטום ואנדרוגינום מעריכין, אבל לא נערךין, כי רק זכר ונקיבה ודאים נערכים, ולכן מסתבר יותר להעמיד את הריבוי בעכו"ם שמעריכים.

אמר רבא: הלכתא דרבי מאיר שעכו"ם נערך ואינו מעריך מסתברא, אבל טעמיה לא מסתברא. הלכתא דר' מאיר מסתברא משום דכתיב "לא לכם" (83) ולנו לבנות בית לאלקינו". כך אמר נחמיה בן חכליה לעובדי כוכבים שהיו מתנדבים ורוצים לסייע בבנין בית המקדש שלא ראוי שגויים ישתתפו

בבנין המקדש. ומזה יש ללמוד לערכין שהם גם כן לבדק הבית, שאין עכו"ם מעריכים, ולהעמיד את הפסוק "בני ישראל" לזה.

טעמא דר"מ לא מסתברא, דקא מיתתי ליה מזה שריבה הכתוב בנערכים יותר מבמעריכים מחרש שוטה וקטן — אין זו ראייה. דשאני חרש שוטה וקטן שזוהי סברא, כי דין הוא בכל התורה כולה דלאו בני דיעה נינהו ואין מעשיהם כלום, ולכן אין מעריכים, אבל עכו"ם שנודר ומקדיש נאמר שגם מעריך, לולי הפסוק שהבאנו לעיל. [לא לכם ולנו לבנות בית לאלקינו].

טעמא דרבי יהודה מסתברא, דקא מיתתי ליה מזה שריבה הכתוב יותר במעריכים, מטומטום ואנדרוגינום, דאף על גבי דבני דיעה נינהו כעובדי כוכבים, מייעטיניהו רחמנא מערך, וזה נחשב קולא בנערכים לגבי מעריכים. לכן גם לגבי עכו"ם יש לומר כך.

כמסירתו להדיוט ובאמירה חל חיוב ממון גמור, ולכן חייב הגוי להביא קרבן שנדר כיון שחייב ממון להקדש.

83. התוספות מקשים, כיון שלרבי מאיר אינו מעריך משום שגויים התמעטו מהקדש לבדק הבית מהפסוק "לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו" אם כן, איך כתוב במשנה שגם לרבי מאיר גוי יכול לנדור לבדק הבית, ודחוק לומר שכוונת המשנה הוא שנודרים לקרבן דוקא.

וכתבו התוספות, שאולי למסקנה שאמר רבא שטעם הפסוק לא לכם ולנו וכו' הוא משום רפיון ידים, מודה גם רבי מאיר שזה טעם הפסוק ולכן חל הקדש עכו"ם בדק הבית. אך לא ביארו התוספות, אם כן, מדוע ערך עכו"ם לרבי מאיר

שמסברא פשוט שגוי אינו חייב במצות "וכל היוצא מפיו יעשה" וכן אינו עובר בלאו של "לא יחל דברו" כי אין אלו מכלל שבע מצוות בני נח, וכך מפורש בתוספות בנייר, ואם כן, מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה בגוי שהעריך היא רק לענין שאם יתן את הערך האם חלה בזה קדושה או לא, אבל לפי כולם אינו חייב לתת כיון שאינו מצווה בלא יחל דברו.

אך הביא המשנה למלך שבתוספות בעבודה זרה [ה ב] מבואר שגוי שנדר להביא קרבן חייב להביא, ותמה המשנה למלך מאיזה טעם חייב להביא מאחר ואינו עובר בלא יחל דברו ובכל היוצא מפיו יעשה.

ובאבני מילואים [סימן א' סק"ב] ביאר שהחיוב של הגוי הוא משום שאמירתו לגבוה

שהקדושה חלה בדמים.

ופריך: **אלא מעתה** שבדק הבית שהקדיש עכו"ם הולך לאיבוד, **לא ימעלו בו** להתחייב בקרבן מעילה. וכדתניא: **חטאות המתות** [ולד חטאת ותמורת חטאת וכו'] שאינן קריבות אלא מניחים אותן עד שימותו מאליהן]. וכן **מעוה** שהפריש לחטאת ואבדו ונמצאו לאחר שכבר נתכפר הבעלים שדינם **שהולכות לים המלח** לאבדם — **לא נהנין** בהן, שאסורות בהנאה **ולא מועלים** בהן, שאם נהנה אינו חייב קרבן מעילה שאין זה נחשב "מקדשי ה'" שנאמר לענין חיוב קרבן, כיון שהולך לאיבוד. וכמו כן⁽⁸⁴⁾ נאמר

הלכתיה של רבי יהודה **לא מסתברא. דכתיב** "לא לכם ולנו לבנות בית לאלוקינו". הרי שהורע כוחם של העכו"ם להקדיש, וכמו"כ יש לומר שאין מעריכים.

ומקשינן: **ורבי יהודה** שסובר שמעריכין **האי** "לכם ולא לנו" שמשמע מהפסוק שאין מעריכים **מאי עביד ליה?**

ומשינין: **אמר רב הסדא אמר אבימי** גם ר' יהודה מודה שאין משתמשים בכסף הערכין של העכו"ם לבדק הבית אלא **ערכו נגנו**. וכמו שמוכח מזה שמנע נחמיה בן חכליה את העכו"ם מלהביא, אבל מעריכים, לענין

אינו חל.

ובשיטה מקובצת ביאר, כיון שיש פסוק לא לכם ולנו שוב מסתבר לרבי מאיר להעמיד את הפסוק **בני ישראל** שנאמר בערכין למעט גוי שאיננו מעריך ולא לגבי שאיננו נערך.

וכן היא דעת הרמב"ם שפסק כרבי מאיר שגוי איננו מעריך. אך פסק שאם מקדיש לבדק הבית חל ההקדש, והיינו שגם לרבי מאיר שממעט גוי מלהעריך מהפסוק לא לכם ולנו אך כשמקדיש לבדק הבית חל ההקדש.

להקשות מדין קדשים שמתו.

אלא שתמוה מה דמיון הגמרא לחטאות המתות והרי בהקדש עכו"ם אין דין איבוד ומיתה? ותירץ הגרי"ז, כיון שכבר בתחילת ההקדש אין זה ראוי לבדק הבית, שוב זה נידון כחטאות המתות שאין בהם מעילה, ואין זה דומה לקדשים שמתו שבתחילת ההקדש היו ראויים לדינם ורק אחר כך נפסלו ולכן יש בהם קדושה. אך כאן שמתחילת ההקדש לא היה ראוי להקדש לא חלה בזה קדושה וחוזר להיות כמו חטאות המתות.

ובתירוץ הגמרא שהטעם שלא לכם ולנו הוא משום רפיון ידים, ביאר הגרי"ז, שאין זה חסרון בעיקר הקדש עכו"ם שאיננו ראוי לגבוה, אלא רק חסרון צדדי שחוששים מרפיון ידים, וחסרון צדדי איננו מונע את הקדושה ולכן יש מעילה.

וכך מבואר ברמב"ם שפסק [פ"א מערכין הי"ב] שהקדש עכו"ם לבדק הבית יגנו, ומכל מקום פסק [פ"ה ממעילה הט"ו] שמועלים בהקדש עכו"ם, והיינו שזה שהקדש עכו"ם נגנו משום חשש רפיון ידים איננו מונע את הקדושה יש בזה מעילה.

84. והגרי"ז תמה על הדמיון, שהרי בחטאות המתות חל בהן דין מיתה ואיבוד ולכן אין בהם מעילה. אך בהקדש עכו"ם הרי אין דין איבוד, רק שאיננו ראוי למצוותו והרי הוא כמו קדשים שמתו, שיש בהם איסור הנאה מדאורייתא, ואיננו דומה לחטאות המתות.

ובטעם הדבר שלא מקשה הגמרא באמת מדין קדשים שמתו שאין בהם מעילה, ביאר הגרי"ז על פי דברי הגר"ח שבקדושת דמים לא שייך דין קדשים שמתו יצאו מידי מעילה, וכאן מדובר בהקדש בדק הבית שהוא קדושת דמים ולכן אין

בקדשי עכו"ם לבדק הבית שדינם ליגנו, שלא תהיה בהם מעילה.

אלמה תניא גבי קדשי עובדי כוכבים: כמה דברים אמורים דאין מועלים בהם, בקדשי מזבח שלומדים מעילה שכתוב בה "חטא" בגזירה שוה מ"חטא" שכתוב בזר שאכל תרומה, וכמו בתרומה אין חיוב מיתה אלא בתרומת ישראל אף מעילה אינה נוהגת אלא בקדשי ישראל.

אבל בקדשי עכו"ם לבדק הבית מועלין בהם ואינם נלמדים מתרומה, שקדושת⁽⁸⁵⁾ הגוף היא, ואיננה כקדשי בדק הבית שקדושת דמים הם. ומזה שכתוב שמועלין בקדשי עכו"ם, מוכח שאינם נגזזים, אלא משתמשים בהם לבדק הבית.

אלא אמר רבא ליישב את הפסוק "לא לכם ולנו" לפי רבי יהודה, שודאי מקבלים קדשי עכו"ם לבדק הבית. וזה שמנעם נחמיה בן

הכליה מלהביא — משום רפיון ידיים הוא, שלא היו העכו"ם מתכוונים לטובה, אלא שיסמכו גם עליהם וישמעו לעצתם והם יאחרו את הבנין עד שיסיכו את לב כורש שלא לבנותו. דכתיב "ויחי עם הארץ מרפין ידי עם יהודה ומבהלים אותם לבנות".

מקשינן: **תנא חדא ברייתא: עובד כוכבים א-1 שחתנדב נדבה לבדק הבית מקבלים אותה הימנו. ותניא באידך ברייתא: אין מקבלין אותה הימנו אלא תיגנו. וסותרות הברייתות זו לזו.**

ומשינין: **אמר רב אילא אמר רבי יוחנן לא קשיא. הא דתניא שאין מקבלין מדובר בתחילה של בנין⁽⁸⁶⁾ בית המקדש, שיש לחשוש שלרפיון ידיים מתכוונים ולעכב את הבנין כדלעיל. הא דתניא שמקבלין מדובר בסוף הבנין לאחר שכבר בנוי, והנדבה אז באה רק לחזק את בדיק הבית, ובוה כבר אין חשש רפיון ידיים.**

שם קדשי עכו"ם, רק שקדושת דמים של עכו"ם לא התמעטה ממעילה, כי איננה דומה לתרומה. מה שאין כן לפירוש השני ברש"י, הביאור הוא שקדשי בדק הבית של עכו"ם אין להקדש שם קדשי עכו"ם כלל, ורק בקדושת הגוף נתפס בקרבן שם קדשי ישראל או קדשי עכו"ם, ולכן שם אפשר לחלק ביניהם לגבי דין מעילה.

86. זה פירוש רש"י, והתוספות גם מפרשים שהחילוק הוא בין תחילת הבנין לבין לאחר שנבנה. אך הסברא היא שאם יסייעו בתחילת הבנין יוכלו אחר כך לערער ולומר שיש להם חלק במקדש. אך בנדבה שנותנים אחרי שנבנה שוב אינם יכולים לטעון שיש להם חלק בבית המקדש.

85. כך פירש רש"י בפירוש הראשון, שרק קדושת הגוף למדים מתרומה, שגם היא קדושת הגוף. אך קדושת בדק הבית, שהיא קדושת דמים, אינה דומה לתרומה שהיא קדושת הגוף, ולכן אין ללמוד קדושת בדק הבית מתרומה. עוד פירש רש"י בשם המורה, שבקדשי מזבח מצינו חילוק בין קדשי ישראל לקדשי עכו"ם, שקדשי ישראל חייבים עליהם משום פיגול נותר וטמא, וקדשי עכו"ם אין חייבים עליהם. ולכן יש לחלק גם לענין מעילה, שרק בקדשי ישראל יש מעילה ולא בקדשי עכו"ם. אך בקדשי בדק הבית לא מצאנו שום חילוק בין קדשי ישראל לקדשי עכו"ם ולכן אין לחלק גם לענין מעילה.

וביאר הגרי"ז, שלפי הפירוש הראשון ברש"י, גם קדשי בדק הבית של עכו"ם יש להם